

Tanıtım ve Değerlendirmeler

et-Tefsîrû ve'l-Mufessirûn fî'l-'Asri'l-Hadis

Abdulkâdir Muhammed SÂLİH

Dâru'l-Ma'rife, Beyrût, 1324/2003, s. 492.

Tanıtın: Mehmet Nurullah AKTAŞ*

Kur'ân'ın anlaşılmasına yönelik gayret ve çabalar, Allah Resûlü'nden (sav) günümüze kadar gelmiş ve kıyâmete kadar da bu anlama çabaları devam edecektir. Kur'ân'ı anlamaya çalışan müfessirler, yaşadıkları çağın gereksinimlerini de dikkate alarak tefsir kitapları yazmışlardır. Tefsir literatürüne bakıldığında tefsirleri ve müfessirleri tanıtan çalışmaların da kaleme alındığı görülmektedir. Temel İslâm Kaynaklarının okurlara ulaşmasında ciddi emekleri bulunan Dâru'l-Ma'rife Yayınları, Kur'ân ilimleri ve tefsir ile ilgili çalışmaları neşrederek bu alana önemli bir katkı sunmaktadır. Abdulkâdir Muhammed Sâlih'in *"et-Tefsîrû ve'l-Mufessirûn fî'l-'Asri'l-Hadis"* isimli eseri de bunlardan birisidir.

Tanıtımını yaptığımız Abdulkâdir Muhammed Sâlih'in kaleme aldığı tek ciltlik bu çalışma, bir mukaddime (s. 7-11) ve iki bölümden oluşmaktadır.

Yazar, kitabında birkaç tefsirden özellikle de Şenkîti'nin *"Edvâu'l-beyân fî tefsîri'l-Kur'ân bi'l-Kur'ân"*ının, İbn Âşûr'un *et-Tahrîr ve't-tenvîr*inin ve el-Kâsimî'nin *"Mehâsinu't-te'vîl"*inin mukaddimelerinden yararlandığını söyler (s. 10).

Müellif, Kur'ân tefsîri üzerine yapılan çalışmalardan bahsederken Muhammed Hüseyin ez-Zehebî'nin *"et-Tefsîr ve'l-Mufessirûn"* adlı eserini özellikle zikretme ihtiyacı duyar. Zehebî'nin kaleme aldığı bu çalışmanın tefsîrin ortaya çıkışını, merhalelerini ve tefsîr ile ilgili ekolleri zikrettiğini, klasik ve çağdaş tefsir ve müfessirleri tanıttığını, bunların en sonuncusunun 1945'te vefat eden Merâğî'nin Tefsîru'l-Merâğî'si olduğunu kaydeder (s. 9).

Ardından, kaleme aldığı çalışmanın metodundan bahsederken Zehebî'nin kitabının ele aldığı müfessirleri zikretmeme gibi bir iddiayı ileri sürmediğini; ancak onun zikretmediği tefsîrleri de tanıttığını, ilgili tefsirlerin araştırmacıların zihninde tam oluşması için daha çok iktibâsa başvurduğunu açıklar (s. 9).

Yazar, birinci bölümde (s. 13-103) Kur'ân'ın tanımını, yedi harf (*ahruf-i sebâ*) üzere nâzil olduğuna dair delilleri, âlimlerin bu konudaki farklı görüşlerini zikretmiş; ardından Kur'ân'ın nüzûl sürecini ele almıştır. Vahiy-Kur'ân ilişkisine de

* Yrd. Doç. Dr., Şırnak Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Tefsir ABD.
m.nurullahaktas@hotmail.com

değinen müellif, 'Ulûmu'l-Kur'ân'ın oluşumunu söz konusu etmiştir. Kur'ân ilimlerinden, nesh ile muhkem ve müteşâbih konularını ayrıntılı olarak zikreden yazar, bir kısım müfessirin müteşâbih konusu ile ilgili görüşlerini aktarmış ve ilgili tartışmaları serdetmiştir.

Birinci bölümde ele alınan diğer bir konu da Hz. Peygamber ve sahabe dönemindeki tefsir hareketleridir. Hz. Peygamber'in Kur'ân'ı tefsir etme metodu ile sahabenin tefsirle ilgili farklı bakış açıları ele alınmıştır. Bu bölümde üzerinde durulan son konu da Kur'ân'ın tercümesi meselesidir. Öncelikle harfî tercümede aranan şartlar üzerinde duran müellif, tefsir-tercüme ilişkisini de irdelemiştir.

Kitabın ana bölümünü oluşturan ikinci bölümde (s. 105-478) ise çağdaş Kur'ân çalışmaları ele alınmaktadır. Yazar, bu bölümde genel tefsir (*et-tefsîru'l-âm*), metodik tefsir (*et-tefsîru'l-menhecî*), konulu tefsir (*et-tefsîru'l-mevdû'î*), ictimâî edebî tefsir (*et-tefsîru'l-edebî'l-ictimâ'î*), fikhî tefsir (*et-tefsîru'l-fikhî*), işârî tefsir (*et-tefsîru'l-işârî*), belâğat tefsiri (*et-tefsîru'l-belâğî*), çağdaş tefsir (*et-tefsîru'l-hadâsî*) olmak üzere sekiz tefsir çeşidini ve bu alanda yazılan tefsirleri tanıtmıştır.

Genel tefsir kısmında (s. 107-192) Muhammed Tâhir b. Âşûr (ö. 1393/1973)'un *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, Celâlud-Dîn el-Kâsimî (ö. 1332/1914)'nin *Mehâsinu't-te'vil* ile Muhammed Ali es-Sâbûnî'nin *Safvetu't-tefâsîr* adlı tefsirlerini tanıtmaktadır.

Metodik tefsir kısmında ise (s. 193-246), Mahmûd Hicâzî'nin *et-Tefsîru'l-vâdih*, Vehbe Zuhaylî'nin *et-Tefsîru'l-vasît*, Muhammed Mutevellâ eş-Şa'râvî'nin *Tefsîru's-Şa'râvî*, Ahmed İsmâîl es-Sebbâğ'ın *et-Tefsîru's-sehli'l-muyesseri'l-muhtâr min tefsîri'l-Kur'ânî'l-Kerîm* tefsirlerini ele almıştır.

Konulu tefsir kısmını (s. 247-297) ele alırken de Şenkîtî'nin (ö. 1393) *Edvâ'u'l-beyân fi tefsîri'l-Kur'ân bi'l-Kur'ân*, Abdullah Sirâcu'd-Dîn'in *ed-Dirâsâtu'l-Kur'âniyye* adlı çalışmaları tanıtmıştır.

İctimâî edebî tefsir ekolünü (s. 299-358) tanıtırken Muhammed Reşîd Rızâ (ö. 1354/1935) ile Muhammed Abduh'un (ö. 1323/1905) *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-Hakîm*, Mustafâ el-Merâğî'nin (ö. 1371/1952) *Tefsîru'l-Merâğî*, Seyyid Kutub'un (ö. 1387/1966) *Fî zilâli'l-Kur'ân* adlı tefsirleri ele almıştır.

Fikhî tefsir kısmında (s. 359-382) ise, Muhammed Ali es-Sabûnî'nin *Revâi'u'l-beyân fi tefsîri âyâtî'l-ahkâm*, Muhammed Ali es-Sâyis tarafından kaleme alınan *Tefsîru âyâtî'l-ahkâm* adlı tefsirleri tanıtmıştır.

İşârî tefsir ekolünde (s. 383-398) Muhammed Şâkir el-Humsî el-Mısırî'nin (ö. 1370/1951) *el-Minehu'l-fâhira fi avâmi'l-âhira* adlı tefsirini genişçe incelemiştir.

Belâğat tefsiri kısmında (s. 399-449) Âişe Abdurrahmân'ın (ö. 1419/1998) *el-İcâzu'l-beyânî fi'l-Kur'ân*, Muhyiddin ed-Dervîş'in (ö. 1982/1402) *İrâbu'l-Kur'ân ve beyânuh*, Muhammed Ali Tâhâ ed-Durra'nin (ö. 1428/2007) *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-Kerîm* adlı tefsirlerini tanıtmıştır.

Son olarak ele aldığı çağdaş tefsîr kısmında ise (s. 451-478) Muhammed Şehrûr'un *el-Kitâb ve'l-Kur'ân: Kırâetun Mu'âsira* adlı tefsîr çalışmasını ele almıştır.

Yazar, yukarıda isimlerini zikrettiğimiz tefsîr ekolleri ile ilgili tefsîrleri tanıtırken, ilgili tefsîrlerde sebab-i nüzü'l, nâsîh ve mensûh, kırâat, kıssa, isrâiliyyât, fikhî meseleler, lûgat, akâid, hadis-i şerifleri istişhâd olarak zikretme, evvelki tefsîrlere bakış gibi önemli başlıkları okuyucu ile buluşturmuştur. İlgili tefsîri tanıtmaya başlamadan evvel müfessirin hayatını ve ilmî kişiliğini da kısaca vermeyi ihmal etmemiştir. Fakat nâdiren de olsa es-Sâyis gibi (s. 371-382) bir kısım müfessirin hayatını zikretmemiş olması bir eksiklik olarak not etmek gerekir.

Müellif, bazen müfessirlerin tefsîrlerinde zikrettikleri tartışmalara sebebiyet verecek görüşlerini belli bir başlık altında zikrederek konuyu tartışmaya açmakta (s. 219-221), bazen de Âişe Abdurrahmân'n *"el-Îcâzu'l-beyâni"* adlı tefsîrinde olduğu gibi ilgili tefsîri tanıtırken lafızların delâleti ile ilgili birkaç örneği zikretmektedir. (s. 410-417). Bu da ilgili tefsîrle ilgili malumat sahibi olmak isteyen ve eseri tanımak isteyenlere kolaylık sağlamaktadır.

Kitabın sonunda da ayrıntılı bir fihrist (s. 479-492) vererek okuyucunun hızlı bir şekilde müfessirlerin yazdıkları tefsîrlerin kavramlarına, metoduna ve ele alındıkları ilgili başlığa ulaşmasını sağlamıştır.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz: Bu çalışma, Kur'an'a giriş mahiyetinde, tefsîri ve mufessîri tanımaya yardımcı olacak bilgilerle başlayan, günümüzde yazılmış tefsîrleri tanıtırken bunları tefsîr ekolleri başlığı altında sekiz kısım olarak tasnif eden ve bu tefsîr ekolleri ile ilgili bilgiler içeren bir eserdir. Tefsîr okumalarını gerçekleştiren ve tefsîr alanında çalışmalar yapan araştırmacılara günümüzde yazılmış tefsîrleri tanıma olanağını sunmaktadır. Bu yönüyle eser, alanında önemli bir yere sahip olup Türkçe'ye çevirisinin yapılması Türkiye'deki tefsîr okumalarını gerçekleştiren ve akademik çalışmalar yapan kesimler için faydalı bir çalışma olacaktır.